

УДК 338.24.021.8

Технології управління структурною політикою підприємств в Україні на сучасному етапі

Бєлова А.І.

доктор економічних наук, доцент,
Інститут інноваційної освіти

Київського національного університету будівництва і архітектури

Кочедикова А.Є.

аспірант

Київського національного університету будівництва і архітектури

Об'єктивним слід визнати, що конкурентні переваги будь-якої природи значною мірою залежать від стану підприємства, його інновативності та інвестиційності. Цілеспрямовані інноваційно-інвестиційні процеси промислового сектору економіки країни часто супроводжується різномасштабними деструктивними змінами, викликаними як зовнішніми, так і внутрішніми факторами, тому ефективне управління структурною політикою підприємств забезпечить підприємству стратегію діяльності та конкурентні переваги.

Ключові слова: конкурентоспроможність, стратегія, інноваційність, ефективність, промисловий сектор, будівельна галузь, конкурентні переваги, стратегія.

Бєлова А.І., Кочедикова А.Є. ТЕХНОЛОГИИ УПРАВЛЕНИЯ СТРУКТУРНОЙ ПОЛИТИКОЙ ПРЕДПРИЯТИЙ В УКРАИНЕ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Объективным следует признать, что конкурентные преимущества любой природы в значительной степени зависят от состояния предприятия, его инновативности и инвестиционности. Целенаправленные инновационно-инвестиционные процессы промышленного сектора экономики страны часто сопровождаются разномасштабными деструктивными изменениями, вызванными как внешними, так и внутренними факторами, поэтому эффективное управление структурной политикой предприятий обеспечит предприятию стратегию деятельности и конкурентные преимущества.

Ключевые слова: конкурентоспособность, стратегия, инновационность, эффективность, промышленный сектор, строительная отрасль, конкурентные преимущества, стратегия.

Bielova A.I., Kochedykova A.E. TECHNOLOGY MANAGEMENT STRUCTURAL POLICIES OF ENTERPRISES IN UKRAINE AT THE PRESENT STAGE

The objective should recognize that any nature of competitive advantage largely depends on the state of the company, its innovativeness and investicines. Purposeful innovation and investment processes in the industrial sector of the economy is often accompanied by multi-scale destructive changes caused by both external and internal factors, therefore effective management of the structural policies of the enterprises will ensure the company strategy, and competitive advantage.

Keywords: competitiveness, strategy, innovation, efficiency, industrial sector, construction industry, competitive advantage, strategy.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розбудова економіки на сучасному етапі не заперечує той факт, що цілеспрямовані інноваційно-інвестиційні процеси промислового сектору економіки країни супроводжуються різномасштабними деструктивними соціально-економічними трансформаціями, що зумовлюють зміни в економічній архітектоніці та інноваційно-інформаційній динаміці промислового виробництва.

Проте соціально-економічний та техніко-технологічний рівні промислового виробництва та будівельної галузі за сучасної геополітичної ситуації, а саме військово-політичної загрози українському державот-

воренню, визначають нагальну потребу в освоєнні та нарощенні інноваційного потенціалу промислового сектору економіки країни, енергоефективності та енергозбереження, що посилить як конкурентні переваги, так і забезпечить стратегію діяльності останнього.

Об'єктивним слід признати, що конкурентні переваги будь-якої природи можуть мати як технологічний, так і нетехнологічний характер. Звідси – процеси підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств повинні спиратися на процеси формування вигод, що уможливають використання та повне освоєння сучасних технологій; результативності реалізації інноваційної політики,

енергозбереження та енергоефективності що забезпечує високу конкурентоспроможність продукції будівельних підприємств та підвищення прибутковості останнього.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичним, методологічним і прикладним аспектам вирішення багатограних проблем щодо формування нарощення і використання потенціалу промислових підприємств інноваційного типу присвячено наукові здобутки О. Амоші, О. Алімова, О. Бондар, А. Бєлової, С. Шарлєта та ін. Однак, віддаючи належне теоретичній і практичній цінності наукових здобутків учених-економістів, існує гостра потреба у дослідженні проблем формування конкурентних переваг підприємств в умовах пасивності інноваційно-інвестиційних рішень та перманентних загроз українському державотворенню.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ураховуючи технологічні конкурентні переваги, що безпосередньо пов'язані з інвестиціями в наукові розробки, нововведення, інформаційно-інноваційне забезпечення, можемо констатувати їх надзвичайно низький рівень.

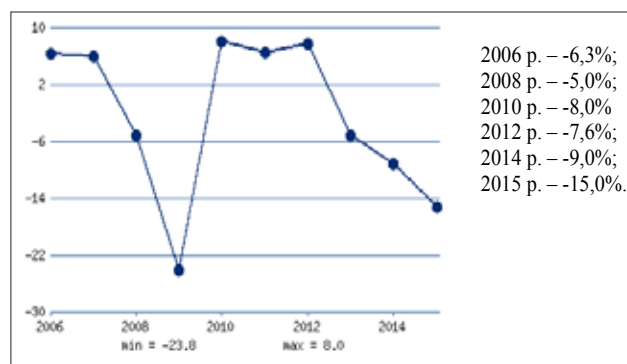
Нетехнологічні конкурентні переваги, закріплені в людському капіталі, мають змогу адаптуватися до мінливого зовнішнього середовища, створюючи при цьому конкурентні переваги.

Слід указати і на те, що в сучасних мінливих умовах господарювання та враховуючи геополітичні фактори, у конкурентній боротьбі лідирують наукомісткі галузі та виробництва, які використовують новітні технології і пропонують споживачу високотехнологічну продукцію. Використання переважно національного капіталу несе небезпеку замикання на внутрішньому ринку та консервування застосовуваних технологій, оскільки власники бізнесу не бажають ризикувати своїми ресурсами, вкладаючи в освоєння нового.

Проте слід наголосити, що нині традиційні конкурентні переваги втрачають свою роль у зв'язку зі змінами конкурентного середовища та суспільно-політичною ситуацією в країні, де визначальним фактором виступає розвиток інформаційних та комунікаційних технологій та нове бачення ролі підприємства у виробництві, інтелекті та знаннях. А отже, інноваційні конкурентні переваги підприємства являють собою переваги, засновані на отриманні наукових результатів, їх технологічному впровадженні у виробничі процеси, забезпечуючи пріоритетний розвиток виробництва і реалізації наукоємної продукції.

Конститутивно-ключовим фактором забезпечення ефективного розвитку економіки будь-якої країни є активізація інноваційної діяльності виробничо-промислового комплексу, який забезпечить економічне зростання і належний рівень конкурентоспроможної продукції підприємств. Суттєве ж відставання національних підприємств в економічному й інноваційному розвитку від провідних держав світу наносить свій відбиток на економіку країни в цілому.

Слід також указати і на те, що країни з розвинутою ринковою економікою значну увагу приділяють інноваційним проектам і програмам, і наша держава має бути не винятком, щоб забезпечити конкурентоздатність продукції підприємств та їх економічне зростання.

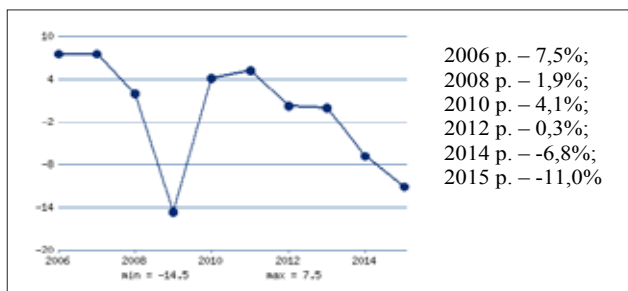
Рис. 1. Темпи росту обсягів промислового виробництва України, %

Джерело: CIA World Factbook

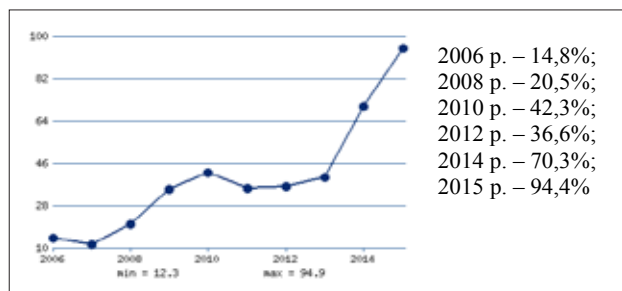
На жаль, в Україні склалася критична ситуація щодо ведення бізнесової діяльності майже всіх форм господарювання, що негативно впливає на зростання промислового виробництва та інноваційні процеси в цілому (рис. 1).

Світовий досвід підтверджує, що потужна реалізація економічної функції власної науки, її вирішальний вплив на розв'язання проблем технологічного оновлення виробництва в країні і масштабний випуск конкурентоспроможної продукції можлива лише за умови, коли сума витрат на науку перевищує 0,9% (для України, враховуючи, що значна частина ВВП перебуває в тіньовому секторі економіки, цей поріг оцінюється близько 1,7% ВВП [2; 3]). Темпи росту ВВП України протягом 2012–2015 рр. (рис. 2) свідчать про стрімке їх падіння і суттєве зростання державного боргу (рис. 3).

Законодавчо визначено, що бюджетні витрати на цивільні наукові дослідження в Україні мають становити не менше 1,7% ВВП

Рис. 2. Темпи росту ВВП України, %
Джерело: CIA World Factbook

Рис. 3. Державний борг України, % до ВВП
Джерело: CIA World Factbook

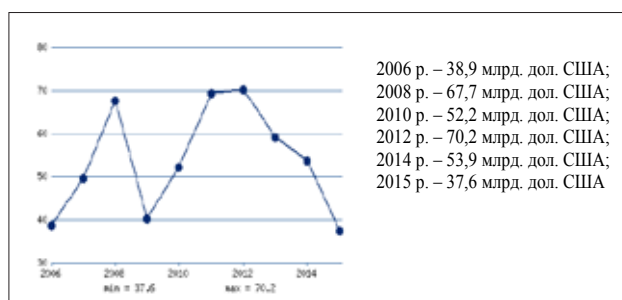
[4]. Водночас необхідно зазначити, що показники ВВП мають тенденцію до зниження, що говорить про необхідність кардинальних змін у промисловому секторі, а саме розробки та впровадження інноваційних програм, проектів і стимулювання інновативності підприємств промислового сектору економіки. Нагальним має бути питання щодо збільшення саме бюджетних витрат на наукові дослідження і розробки, а також створення венчурних фондів фінансування інноваційних програм тощо.

В Україні практично не було достатньо потужних фінансових груп, зацікавлених у пошуку інноваційних можливостей розвитку як промисловості, так і будівництва. Криза може змінити ситуацію – наочно продемонструвавши власникам капіталу необхідність спрямовувати інвестиції у високі технології, враховуючи, що низькотехнологічні виробництва мають досить сумнівні перспективи. Отже, необхідно задіяти економічні, політичні і будь-які інші стимули не просто технологічного оновлення промисловості та будівельної галузі, але й для перетікання капіталу із цих галузей у нові високотехнологічні.

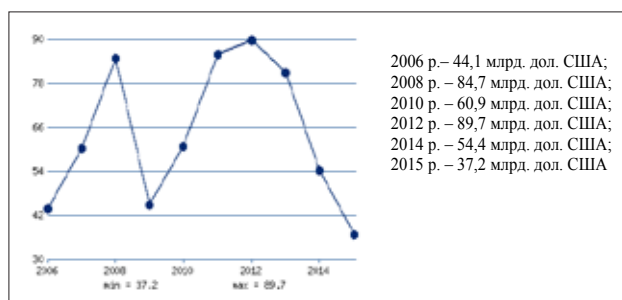
Для об'єктивної оцінки стану інноваційного розвитку України важливе значення має визначення її відносної позиції в рамках країн ЄС за допомогою Європейського інноваційного індексу, Європейського інноваційного табло (ЄІТ).

За ЄІТ Україна знаходиться в останній за рівнем інновативності четвертій групі – «країни, що рухаються навздогін» зі значенням індексу 0,23. Цю групу становлять: Угорщина – 0,24, Росія – 0,23, Україна – 0,23, Латвія – 0,22, Польща – 0,21, Хорватія, Греція – 0,20, Болгарія – 0,19, Румунія – 0,16, Туреччина – 0,08. Порівняно з іншими країнами ЄС відставання України становить: від «країн-лідерів» – приблизно у три рази (Швеція – 0,68), від «країн-послідовників» – у два рази (Великобританія – 0,48), від країн-«помірних інноваторів» – 1,6 рази (Норвегія – 0,35).

Ранжування країн на основі цього комплексного індикатора інноваційного розвитку має цінність у тому плані, що цей показник визначає, наскільки економічне зростання країни базується на інноваціях. Причому інновації в термінах ЄІТ розуміються в більш широкому контексті, ніж просто технологічні нововведення. Крім досліджень, розробок, технологій, вони включають показники технологічних дифузій, показники поширення нових знань і ступінь використання інформаційних технологій.

Рис. 4. Обсяги експорту України, млрд. дол. США
Джерело: CIA World Factbook

Рис. 5. Обсяги імпорту України, млрд. дол. США
Джерело: CIA World Factbook

Темпи зростання обсягів виробництва за останні роки характеризуються значним падінням, частка падіння експорту в даному обсязі є теж значною.

Обсяги експорту України в 2012–2015 рр. мали суттєву тенденцію до зниження, що говорить про невірну обрану промисловими підприємствами політику щодо впровадження інноваційних програм для забезпечення їх конкурентоздатності та готовності до кардинальних змін.

Прогнозні розрахунки основних макроекономічних показників економічного і соціального розвитку України на 2017 р. ураховують складну поточну ситуацію, низку припущень щодо зовнішньої кон'юнктури та внутрішніх умов розвитку економіки.

Протягом минулого року економіка України мала значні потрясіння. За підсумками I півріччя 2015 р. мали місце: падіння ВВП, яке, за оцінками Мінекономрозвитку, становило 15,9%; падіння промисловості – на рівні 20,5%; зменшення обсягів виробництва у сільському господарстві – на 9,3%; зростання споживчих цін – на 39,3% (липень до грудня); скорочення обсягів експорту товарів – на 35,4% (у тому числі до РФ – у 2,2 рази), а також падіння реальної заробітної плати – на 23,9%.

Найбільше в 2015 р. економіка України страждала від геополітичного конфлікту, наслідками чого стало руйнування виробничих потужностей та транспортної інфраструктури на території військового конфлікту; втрати міжгалузевих та логістичних зв'язків у регіональному та зовнішньоекономічному просторі; ускладнення міжнародних відносин з основним торговельним партнером (РФ); недоступності енергетичної сировини (вугілля) та суттєвого зростання інвестиційних ризиків.

Також значний негативний вплив на економіку України в 2015 р. мали системні диспропорції, наслідками яких стали девальваційні та інфляційні шоки.

Згідно з Прогнозом економічного і соціального розвитку України на 2017 р., урядом передбачено успішну реалізацію економічної програми за підтримки МВФ та інших міжнародних партнерів; інший сценарій передбачає, що економічні реформи реалізуються в умовах суттєвих викликів та ризиків і матимуть уповільнене, але все ж зростання економіки країни.

Щодо факторів поживлення економіки, то прогнозуються інвестиційний попит та експорт. Рушієм відновлення інвестиційного попиту можуть бути збереження макроекономічної стабільності, отримання міжнародної допомоги для реалізації інноваційних проєктів. Експорт може активізуватися за рахунок використання девальваційних переваг,

а також відкриття для України європейських ринків та наближення вітчизняного законодавства до європейських норм.

Висновки з цього дослідження. Отже, досліджуючи сучасний стан економіки України та прогнозні показники економічного розвитку країни, можемо констатувати, що ситуація української економіки є непривабливою, інноваційні можливості можуть мати спадну тенденцію, а інвестиційні ресурси можуть бути відсутніми у промисловий сектор взагалі, якщо ситуацію найближчим часом не змінити.

Без проведення суттєвих реформ ситуація буде поглиблюватися і далі, тому першочерговою метою подальших реформ держави у цій сфері має стати створення сприятливого клімату для ведення бізнесової діяльності, розвитку малого і середнього підприємництва, залучення інвестицій, спрощення міжнародних торговельних відносин та підвищення ефективності ринку праці. Також потребує реформування надання дозвільних документів у сфері господарської діяльності та видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню. Потрібно скасувати регуляторні акти, що значно ускладнюють здійснення підприємницької діяльності; також потребує перегляду кількість наглядових органів в частині здійснення підприємницької діяльності.

Згідно з прийнятою Стратегією інноваційного розвитку України на 2010–2020 рр., першочерговим завданням мало стати відтворення технологічної бази галузей, продукція яких має стабільний попит на сформованих ринках, а також розширення ринків збуту за рахунок імпортозаміщення, тобто створення економічних, інфраструктурних та інституційних основ переходу до інноваційної моделі розвитку.

Основним завданням наступного етапу мало стати створення виробництв, що реалізують новітні технологічні уклади, і вихід на внутрішній і зовнішній ринки з наукомісткою продукцією світового рівня. Результатом реалізації цього етапу має бути забезпечення конкурентних переваг у перспективних секторах ринку та формування нових напрямів попиту, у задоволенні якого вітчизняна наукомістка продукція відіграватиме домінуючу роль.

Щодо інноваційного етапу розвитку, то він передбачав створення науково-технічних і виробничих передумов для кардинального технологічного переозброєння основних виробничих секторів і збільшення частки конкурентоспроможної продукції на світових ринках, а також створення попиту на вітчизняні інновації.

На жаль, стратегія даної політики досі знаходиться у стадії реалізації і потребує значних як фінансових, так і суспільних зусиль, що призводить до суттєвого зниження експорту продукції і, відповідно, зниження валютних надходжень.

Нині Україну можна визначити як одну з європейських країн, де майже не стимулюються інвестиції в наукові дослідження та розробки і практично відсутній вплив держави на інноваційні процеси. Недостатня державна підтримка наукового потенціалу поглиблює його деградацію й унеможлиблює інноваційний розвиток виробничо-промислового комплексу. Потребує вдосконалення чинне законодавство, що стосується інноваційної діяльності в частині реальних механізмів стимулювання інноваційної діяльності виробничих підприємств, а також визначення і реалізації їх пріоритетних напрямів.

Для розширення та спрощення доступу українських товарів на європейські ринки необхідно запустити належну систему регулювання відповідно до вимог європейських норм, а також забезпечити належний контроль над безпечністю та якістю продуктів харчування.

Для підтримки інвестиційної активності та захисту прав інвесторів необхідно забезпечити ефективний захист прав приватної власності, у тому числі судовими органами, гармо-

нізувати їх із законодавством Європейського Союзу, положенням законодавства України щодо захисту прав національних та іноземних інвесторів та кредиторів, захисту економічної конкуренції, а також запровадити стимулюючі механізми інвестиційної діяльності виходячи зі світової практики провідних країн світу.

Без супроводу наукових досягнень у сфері інноваційного розвитку, без удосконалення виробничих процесів та ефективного менеджменту досягти намічених планів доволі тяжко.

Питання, що пов'язані з формуванням системи стратегічного управління підприємств, в умовах сьогодення є актуальними для науково-прикладного дискурсу та розв'язання проблем забезпечення надійності функціонування підприємств промислово-будівельного комплексу. В умовах глобальних перетворень та інтеграції реального сектору економіки України до ЄС усе більш нагальним є питання визначення пріоритетних напрямів розвитку підприємств промислового комплексу та виявлення ключових факторів забезпечення їх результативності й ефективного впливу на економіку в цілому. Тому нагальним постає завдання, що дасть змогу здійснити розробку теоретико-концептуальних засад формування дієвого організаційно-економічного механізму задля забезпечення цілеорієнтованого інноваційного розвитку промислових підприємств.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів : матеріали Парламентських слухань у Верховній Раді України 17 червня 2009 р. / За заг. ред. проф. В.І. Полохала. – Київ : Парламентське видавництво, 2009.
2. Бондар О.А. Методологічна платформа поняття «економічна система» в контексті забезпечення результативності функціонування підприємств / О.А. // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 10. – С. 67–69.
3. Белова А.І. Чинники генерування ознак конкурентоспроможності промисловості в регіонах та забезпечення результативності функціонування / А.І. Белова, С.О. Алімов // Економіка. Управління. Інновації. – 2014. – № 2(12) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I2.1DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=eui_2014_2_6.
4. Смолянук В.Ф. Трансформація політичних та економічних систем в умовах глобалізації / В.Ф. Смолянук // Сучасна українська політика. – 2011. – Вип. 23. – С. 334–344.